

INNOVATIVE
WORLD

ISSN: 3030-3591

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

SHARQ TIBBIYOT VA TABIIY FANLAR
JURNALI

Scientific Journal

- Medicine
- Pharmaceuticals
- Biology
- Chemistry
- Geology
- Agriculture

+998 33 5668868

www.innoworld.net

ORIENTAL JOURNAL OF MEDICINE AND NATURAL SCIENCES

Volume 3, Issue 3
2026

Journal has been listed in different indexings

The official website of the journal:

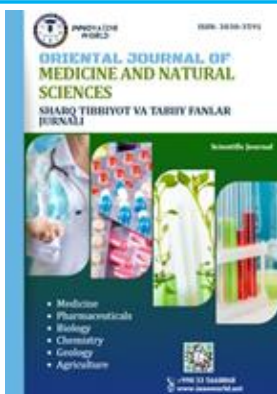
www.innoworld.net

O'zbekiston-2026

Volume 3 Issue 3 | 2026 |

Page | 2

Tel: +99833 5668868 | Tg: t.me/Anvarbek_PhD

UO'K: 616.31:614.2:616-036.22

KLINIK EPIDEMIOLOGIYA VA PROFILAKTIKA FANINING STOMATOLOGIYA AMALIYOTIDAGI NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI

Ismoilov Lazizbek Karimjono'g'li¹

Central Asian Medical University xalqaro tibbiyot universiteti
Terapevtik stomatologiya 1-kurs ordinatori, Burhoniddin
Marg'inoniy ko'chasi 64-uy, Farg'ona shahri, O'zbekiston,
tel.: +998 95 485 00 70, e-mail: info@camuf.uz¹

Email: lazizbeki846@gmail.com¹

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada klinik epidemiologiya va profilaktika fanining stomatologiya sohasidagi o'rni, nazariy asoslari hamda amaliy ahamiyati keng qamrovda tahlil qilindi. Zamonaviy stomatologiya faqat davolashga emas, balki kasalliklarning oldini olish, ularning tarqalishini nazorat qilish va sog'liqni saqlash tizimida samarali profilaktik choralarni ishlab chiqishga yo'naltirilgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Klinik epidemiologiya aynan shu jarayonda muhim metodologik asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu fan kasalliklarning tarqalishi, xavf omillari, etiologik sabablar va klinik kechish xususiyatlarini statistik va ilmiy usullar yordamida o'rganadi. Stomatologik kasalliklar, xususan tish kariesi, parodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati patologiyalari va ortodontik muammolar dunyo aholisi orasida eng keng tarqalgan kasalliklar qatoriga kiradi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, aholining 90 foizdan ortig'ida hayot davomida kamida bir marta karies kuzatiladi. Shu sababli profilaktika choralarni ilmiy asosda ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Maqolada klinik epidemiologik tadqiqotlar natijalari, ilmiy maqolalar, dissertatsiya ishlari va nazariy manbalar asosida stomatologiyada profilaktika tizimini takomillashtirish zarurati asoslab berildi. Shuningdek, individual va ommaviy profilaktika usullarining samaradorligi, gigiyena odatlarining roli, ijtimoiy omillar ta'siri hamda tibbiy nazorat tizimining ahamiyati yoritildi. Tadqiqot natijalari stomatologiyada klinik epidemiologiya va profilaktika fanining qo'llanilishi kasalliklar tarqalishini kamaytirish, davolash samaradorligini oshirish va sog'lom turmush tarzini shakllantirishda muhim omil ekanligini ko'rsatdi. Ushbu maqola stomatologiya, profilaktik tibbiyot va sog'liqni saqlashni tashkil etish sohasida ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: *klinik epidemiologiya, stomatologiya, profilaktika, tish kariesi, parodont kasalliklari, og'iz gigiyenasi, epidemiologik tadqiqot.*

Kirish: Zamonaviy tibbiyot rivojlanishining muhim yo'nalishlaridan biri kasalliklarni davolashdan ko'ra ularning oldini olishga qaratilgan profilaktik yondashuvni kuchaytirish hisoblanadi. Ayniqsa stomatologiya sohasida profilaktika alohida ahamiyatga ega, chunki og'iz bo'shlig'i kasalliklari dunyo aholisida eng keng tarqalgan patologiyalar qatoriga kiradi. Tish kariesi, parodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklari va ortodontik buzilishlar ko'plab mamlakatlarda yuqori darajada uchraydi. Shu sababli stomatologiyada

klirik epidemiologiya va profilaktika fanining rivojlanishi sog'liqni saqlash tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Klinik epidemiologiya — bu kasalliklarning paydo bo'lishi, tarqalishi, rivojlanishi va natijalarini klinik hamda statistik usullar yordamida o'rganadigan fan bo'lib, u tibbiyotda ilmiy asoslangan qarorlar qabul qilish uchun muhim metodologik asos hisoblanadi. Ushbu fan stomatologiyada ham keng qo'llanilib, kasalliklarning epidemiologik xususiyatlarini aniqlash, xavf omillarini baholash va profilaktika choralarini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Klinik epidemiologik tadqiqotlar yordamida stomatologik kasalliklarning yoshga, jinsga, ijtimoiy sharoitga, ovqatlanish odatlariga va gigiyena darajasiga bog'liqligi aniqlanadi.

Profilaktika esa kasalliklarning oldini olishga qaratilgan tibbiy, ijtimoiy va gigiyenik choralar majmuasini o'z ichiga oladi. Stomatologiyada profilaktika individual va ommaviy shaklda amalga oshiriladi. Individual profilaktika og'iz gigiyenasiga rioya qilish, to'g'ri ovqatlanish, ftor preparatlari qo'llash, muntazam stomatologik ko'rikdan o'tishni o'z ichiga oladi.

Ommaviy profilaktika esa aholini sog'lom turmush tarziga o'rgatish, suv va tuzni ftorlash, maktablarda gigiyenik tarbiya berish kabi tadbirlarni o'z ichiga oladi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti ma'lumotlariga ko'ra, stomatologik kasalliklar global sog'liq muammolari qatoriga kiradi. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda tish kariesi bolalarning 60–90 foizida, kattalarning esa deyarli 100 foizida uchraydi. Parodontal kasalliklar esa kattalar orasida eng ko'p uchraydigan kasalliklardan biri hisoblanadi. Bu ko'rsatkichlar stomatologiyada profilaktika tizimini ilmiy asosda tashkil etish zarurligini ko'rsatadi.

Klinik epidemiologiya stomatologiyada nafaqat kasalliklarni o'rganish, balki davolash usullarining samaradorligini baholash, yangi texnologiyalarni joriy etish va profilaktik dasturlarni ishlab chiqishda ham muhim ahamiyatga ega. Statistik tahlil, randomizatsiyalangan tadqiqotlar, kohort va kesim tadqiqotlar stomatologiyada keng qo'llanilmoqda. Bu esa tibbiyotda dalillarga asoslangan yondashuvni shakllantirishga yordam beradi.

Shu munosabat bilan klinik epidemiologiya va profilaktika fanining stomatologiya amaliyotidagi ahamiyatini chuqur o'rganish, ilmiy manbalar asosida tahlil qilish va zamonaviy yondashuvlarni ishlab chiqish dolzarb ilmiy masala hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi: Klinik epidemiologiya va profilaktika fanining stomatologiyadagi ahamiyati ko'plab ilmiy tadqiqotlar, monografiyalar, dissertatsiya ishlari hamda nazariy manbalarda keng yoritilgan. Zamonaviy stomatologiya faqat klinik davolash bilan cheklanib qolmay, balki kasalliklarning paydo bo'lish sabablari, ularning tarqalish qonuniyatlari va profilaktika choralarini ilmiy asosda ishlab chiqishga yo'naltirilgan. Shu jihatdan klinik epidemiologiya stomatologik kasalliklarni o'rganishda asosiy metodologik yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Ko'plab mualliflarning ta'kidlashicha, stomatologik kasalliklar, ayniqsa tish kariesi va parodontal kasalliklar, insoniyat tarixida eng keng tarqalgan kasalliklar qatoriga kiradi. Epidemiologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, turli mamlakatlarda tish kariesining uchrash darajasi 70–95 foiz oralig'ida bo'lib, bu ko'rsatkich yosh,

ijtimoiy sharoit, ovqatlanish odatlari va og'iz gigiyenasi darajasiga bog'liq holda farq qiladi. Bolalar orasida kariesning yuqori darajada uchrashi profilaktik choralar yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligini ko'rsatadi.

Ilmiy adabiyotlarda klinik epidemiologiya stomatologiyada uch asosiy yo'nalishda qo'llanilishi ko'rsatib o'tiladi. Birinchi yo'nalish — kasalliklarning tarqalishini o'rganish. Bu yo'nalishda populyatsion tadqiqotlar, kesim usulidagi kuzatuvlar va uzoq muddatli kohort tadqiqotlar o'tkaziladi. Ikkinchi yo'nalish — xavf omillarini aniqlash. Bu jarayonda ovqatlanish, gigiyena, genetik omillar, ijtimoiy sharoit va ekologik muhitning ta'siri o'rganiladi. Uchinchi yo'nalish — profilaktika va davolash usullarining samaradorligini baholash. Bu bosqichda klinik sinovlar, statistik tahlillar va dalillarga asoslangan tibbiyot tamoyillari qo'llaniladi. Adabiyotlarda tish kariesining rivojlanishida asosiy omillar sifatidamikroorganizmlar, uglevodli ovqatlanish, emalning rezistentligi va og'iz gigiyenasi darajasi ko'rsatiladi. Epidemiologik tadqiqotlar natijasida shakar iste'molining ko'payishi karies rivojlanish xavfini bir necha barobar oshirishi aniqlangan. Shu sababli ko'plab ilmiy ishlarda profilaktikaning asosiy yo'nalishi sifatida to'g'ri ovqatlanish, ftor preparatlari qo'llash va og'iz gigiyenasini yaxshilash tavsiya etiladi.

Parodontal kasalliklar ham epidemiologik jihatdan keng tarqalgan patologiyalar qatoriga kiradi. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra, 35 yoshdan oshgan aholining katta qismida turli darajadagi parodont kasalliklari uchraydi. Bu kasalliklarning rivojlanishida bakterial blyashka, gigiyena yetishmasligi, chekish, stress va umumiy somatik kasalliklar muhim rol o'ynaydi. Klinik epidemiologiya ushbu omillarni aniqlash va ularni kamaytirishga qaratilgan profilaktik dasturlarni ishlab chiqishda muhim ahamiyatga ega.

Ko'plab ilmiy manbalarda stomatologiyada ommaviy profilaktika dasturlarining samaradorligi alohida ta'kidlanadi. Ayrim mamlakatlarda ichimlik suvini ftorlash, maktablarda gigiyenik tarbiya, profilaktik ko'riklar o'tkazish natijasida karies ko'rsatkichlari sezilarli darajada kamaygan. Epidemiologik monitoring tizimi ushbu dasturlarning samaradorligini baholash imkonini beradi.

Adabiyotlarda stomatologiyada klinik epidemiologiyani yana bir muhim vazifasi — davolash usullarining samaradorligini ilmiy jihatdan isbotlash ekani qayd etiladi. Randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlar, nazorat guruhlar bilan solishtirish, statistik ishonchlilikni aniqlash zamonaviy stomatologiyani ajralmas qismiga aylangan. Bu esa dalillarga asoslangan tibbiyot tamoyillarini amaliyotga joriy etishga yordam beradi.

Shuningdek, ko'plab dissertatsiya ishlarida stomatologik kasalliklarning ijtimoiy omillar bilan bog'liqligi o'rganilgan. Aholining daromad darajasi, ta'lim saviyasi, gigiyenik madaniyat, yashash sharoiti kasalliklar tarqalishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Past ijtimoiy sharoitda yashovchi aholi orasida stomatologik kasalliklar ko'proq uchrashi epidemiologik tadqiqotlarda qayd etilgan.

Zamonaviy ilmiy manbalarda stomatologiyada profilaktika uch bosqichga bo'linishi ko'rsatiladi: birlamchi profilaktika, ikkilamchi profilaktika va uchlamchi

profilaktika. Birlamchi profilaktika kasallik paydo bo'lishining oldini olishga qaratilgan. Ikkilamchi profilaktika kasallikni erta aniqlash va uning rivojlanishini to'xtatishga xizmat qiladi. Uchlamchi profilaktika esa asoratlarni kamaytirish va reabilitatsiyani o'z ichiga oladi.

So'nggi yillarda stomatologiyada epidemiologik tadqiqotlar soni ortib bormoqda. Bu esa sog'liqni saqlash tizimida profilaktik yo'nalishning ustuvor ekanligini ko'rsatadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, klinik epidemiologiya va profilaktika fanini stomatologiya amaliyotiga keng joriy etish kasalliklar tarqalishini kamaytirish, davolash samaradorligini oshirish va aholining stomatologik sog'ligini yaxshilashda muhim ahamiyatga ega.

Natijalar: Klinik epidemiologiya va profilaktika fanining stomatologiyadagi ahamiyatini baholash maqsadida turli ilmiy maqolalar, dissertatsiya ishlari, nazariy tadqiqotlar hamda epidemiologik kuzatuvlar natijalari tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar stomatologik kasalliklarning tarqalish darajasi yuqori ekanligini, ularning rivojlanishida ko'plab xavf omillari mavjudligini hamda profilaktika choralarini ilmiy asosda tashkil etish zarurligini ko'rsatdi. Tadqiqotlar natijalariga ko'ra klinik epidemiologiya stomatologiyada kasalliklarning etiologiyasi, patogenezi, tarqalishi va klinik kechishini aniqlashda asosiy ilmiy usul hisoblanadi. Ko'plab epidemiologik tadqiqotlar tish kariesi dunyo bo'yicha eng keng tarqalgan kasalliklardan biri ekanligini ko'rsatadi. Turli ilmiy manbalarda keltirilgan ma'lumotlarga ko'ra, bolalar orasida karies uchrash darajasi 60–90 foizni tashkil qiladi, kattalarda esa bu ko'rsatkich 90 foizdan yuqori. Ayrim hududlarda kariesning yuqori darajada uchrashi og'iz gigiyenasiga rioya qilmaslik, shakarli mahsulotlarni ko'p iste'mol qilish, profilaktik ko'riklarning yetarli emasligi bilan bog'liq ekanligi aniqlangan. Epidemiologik kuzatuvlar shuni ko'rsatdiki, muntazam gigiyena qoidalariga amal qiladigan shaxslar orasida karies darajasi sezilarli darajada past bo'ladi.

Parodontal kasalliklar bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar ham yuqori ko'rsatkichlarni qayd etgan. Ilmiy ishlar natijasiga ko'ra, 35 yoshdan oshgan aholining katta qismida gingivit yoki parodontitning turli shakllari uchraydi. Epidemiologik tahlillar shuni ko'rsatdiki, blyashka to'planishi, og'iz gigiyenasining yetarli emasligi, chekish, umumiy somatik kasalliklar hamda stress parodontal kasalliklarning asosiy xavf omillari hisoblanadi. Profilaktik tadbirlar muntazam olib borilgan guruhlarda parodontal kasalliklar sezilarli darajada kam uchrashi aniqlangan.

Ilmiy dissertatsiya ishlari tahlili stomatologik kasalliklarning ijtimoiy omillar bilan bevosita bog'liqligini ko'rsatdi. Past ijtimoiy sharoitda yashovchi aholi orasida tish kasalliklari ko'proq uchraydi. Ta'lim darajasi yuqori bo'lgan shaxslar og'iz gigiyenasiga ko'proq rioya qilishi, profilaktik ko'rikdan tez-tez o'tishi hamda sog'lom ovqatlanish qoidalariga amal qilishi aniqlangan. Bu esa klinik epidemiologiya yordamida kasalliklar tarqalishiga ta'sir qiluvchi omillarni aniqlash mumkinligini ko'rsatadi.

Profilaktik dasturlar samaradorligini baholashga bag'ishlangan ilmiy tadqiqotlar muhim natijalarni ko'rsatdi. Maktab yoshidagi bolalar orasida gigiyenik tarbiya

berilgan guruhlarda karies ko'rsatkichlari ancha past bo'lgan. Ftor preparatlari qo'llangan hududlarda esa tish emalining rezistentligi oshgani, karies rivojlanishi sekinlashgani aniqlangan. Ichimlik suvini ftorlash amaliyoti qo'llanilgan hududlarda karies darajasi boshqa hududlarga nisbatan past bo'lganligi qayd etilgan.

Klinik epidemiologiya usullaridan foydalangan holda o'tkazilgan tadqiqotlarda davolash usullarining samaradorligi ham baholangan. Randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatdiki, profilaktik choralar qo'llangan guruhlarda davolashga ehtiyoj kamroq bo'ladi. Bu esa stomatologiyada profilaktika iqtisodiy jihatdan ham foydali ekanligini isbotlaydi. Sog'liqni saqlash tizimida profilaktik yo'nalishni kuchaytirish davolash xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklari bo'yicha o'tkazilgan epidemiologik kuzatuvlar ham muhim natijalarni ko'rsatdi. Chekish, spirtli ichimlik iste'moli, noto'g'ri ovqatlanish, surunkali kasalliklar og'iz bo'shlig'i patologiyalarining rivojlanish xavfini oshirishi aniqlangan. Profilaktik ko'riklar muntazam o'tkazilgan shaxslarda kasalliklar erta bosqichda aniqlangan va davolash samaradorligi yuqori bo'lgan.

Ortodontik patologiyalar bo'yicha olib borilgan ilmiy ishlar ham epidemiologik yondashuvning muhimligini ko'rsatdi. Bolalar orasida noto'g'ri tishlash, jag' rivojlanishidagi buzilishlar va tish qatorining deformatsiyalari keng tarqalganligi aniqlangan.

Profilaktik ko'riklar erta o'tkazilgan hollarda ortodontik muammolarni oldini olish yoki yengil shaklda davolash mumkinligi isbotlangan. Klinik epidemiologiya stomatologiyada nafaqat kasalliklarni aniqlash, balki sog'liqni saqlash tizimini rejalashtirishda ham muhim ahamiyatga ega. Statistik ma'lumotlar asosida stomatologik xizmat hajmi, profilaktik dasturlar, tibbiy kadrlar soni va moddiy resurslar rejalashtiriladi. Epidemiologik monitoring tizimi yordamida kasalliklar dinamikasi kuzatiladi va zarur choralar belgilanadi.

O'rganilgan ilmiy manbalar shuni ko'rsatdiki, klinik epidemiologiya va profilaktika stomatologiya amaliyotining ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu fan yordamida kasalliklar tarqalishini kamaytirish, davolash samaradorligini oshirish, aholining stomatologik madaniyatini yuksaltirish hamda sog'lom turmush tarzini shakllantirish mumkin. Olingan natijalar stomatologiyada profilaktik yo'nalishni kuchaytirish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Muhokama: Klinik epidemiologiya va profilaktika fanining stomatologiyadagi o'rni zamonaviy tibbiyotning eng muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Olingan natijalar, adabiyotlar tahlili hamda ilmiy tadqiqotlar ko'rsatdiki, stomatologik kasalliklarning yuqori darajada tarqalishi ularni faqat davolash orqali emas, balki ilmiy asoslangan profilaktik choralar yordamida kamaytirish mumkinligini tasdiqlaydi. Shu sababli klinik epidemiologiya stomatologiya amaliyotida nazariy asos, profilaktika esa amaliy yo'nalish sifatida bir-birini to'ldiruvchi muhim sohalar hisoblanadi.

Tahlil qilingan ilmiy manbalar stomatologik kasalliklarning rivojlanishida ko'plab omillar birgalikda ta'sir qilishini ko'rsatdi. Tish kariesi, parodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati patologiyalari hamda ortodontik buzilishlar faqat

mikroorganizmlar ta'siri bilan emas, balki ovqatlanish, gigiyena darajasi, ijtimoiy sharoit, ekologik omillar va umumiy sog'liq holati bilan ham bog'liq. Klinik epidemiologiya ushbu omillarni kompleks ravishda o'rganish imkonini beradi. Aynan shu jihat stomatologiyada epidemiologik yondashuvning ahamiyatini yanada oshiradi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, stomatologik kasalliklarning yuqori tarqalish darajasi ko'p hollarda profilaktika tizimining yetarli darajada yo'lga qo'yilmaganligi bilan bog'liq. Aholi orasida og'iz gigiyenasiga rioya qilish darajasi past bo'lishi, muntazam stomatologik ko'rikdan o'tmaslik, shakarli mahsulotlarni ko'p iste'mol qilish, zararli odatlar stomatologik patologiyalar rivojlanishiga olib keladi. Klinik epidemiologiya yordamida ushbu omillar aniqlanib, ularni kamaytirishga qaratilgan profilaktik dasturlar ishlab chiqiladi. Bu esa kasalliklar sonini kamaytirishda muhim natija beradi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, stomatologiyada profilaktika uch bosqichda olib borilishi kerak. Birlamchi profilaktika kasallik paydo bo'lishining oldini olishga qaratilgan bo'lib, og'iz gigiyenasiga rioya qilish, to'g'ri ovqatlanish, ftor preparatlari qo'llash, gigiyenik tarbiya berish kabi choralarni o'z ichiga oladi. Ikkilamchi profilaktika kasallikni erta aniqlash va uning rivojlanishini to'xtatishga qaratiladi. Bunda profilaktik ko'riklar, skrining tekshiruvlar va muntazam nazorat muhim ahamiyatga ega. Uchlamchi profilaktika esa kasallik asoratlarini kamaytirish, funksional holatni tiklash va reabilitatsiyani o'z ichiga oladi. Ushbu bosqichlarning har biri klinik epidemiologiya ma'lumotlari asosida tashkil etilishi kerak.

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, epidemiologik yondashuv qo'llanilgan hududlarda stomatologik kasalliklar ko'rsatkichlari ancha past bo'ladi. Bu, ayniqsa, bolalar orasida o'tkazilgan profilaktik dasturlarda yaqqol ko'rinadi. Maktab yoshidagi bolalarda gigiyenik tarbiya berish, profilaktik ko'riklar o'tkazish va ftor preparatlari qo'llash natijasida karies darajasi sezilarli kamayadi. Bu esa stomatologiyada ommaviy profilaktikaning muhimligini ko'rsatadi. Epidemiologik kuzatuvlar orqali ushbu dasturlarning samaradorligi baholanadi va kerakli o'zgartirishlar kiritiladi.

Muhokama qilingan ilmiy manbalarda stomatologik kasalliklarning ijtimoiy omillar bilan bog'liqligi ham alohida ta'kidlangan. Past ijtimoiy sharoitda yashovchi aholi orasida kasalliklar ko'proq uchraydi. Bu holat gigiyenik madaniyatning pastligi, tibbiy xizmatdan foydalanish imkoniyatining cheklanganligi va noto'g'ri ovqatlanish bilan izohlanadi. Klinik epidemiologiya ushbu omillarni aniqlab, sog'liqni saqlash tizimida profilaktik choralarni to'g'ri rejalashtirishga yordam beradi. Shu sababli stomatologiyada epidemiologik tadqiqotlar nafaqat klinik, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Davolash usullarining samaradorligini baholash ham klinik epidemiologiyaning muhim vazifalaridan biridir. Zamonaviy stomatologiyada dalillarga asoslangan tibbiyot tamoyillari keng qo'llanilmoqda. Randomizatsiyalangan klinik tadqiqotlar, statistik tahlil, nazorat guruhlari bilan solishtirish orqali davolash usullarining samaradorligi aniqlanadi.

Bu esa noto'g'ri yoki samarasiz usullardan voz kechish, eng samarali davolash metodlarini tanlash imkonini beradi. Profilaktika choralarini qo'llash davolashga bo'lgan ehtiyojni kamaytirishi ilmiy jihatdan isbotlangan. Og'iz bo'shlig'i shilliq qavati kasalliklari bo'yicha olib borilgan epidemiologik tadqiqotlar ham profilaktikaning ahamiyatini tasdiqlaydi. Chekish, spirtli ichimlik iste'moli, surunkali kasalliklar va immunitetning pasayishi ushbu kasalliklarning rivojlanishiga olib keladi. Profilaktik ko'riklar muntazam o'tkazilgan hollarda kasalliklar erta bosqichda aniqlanadi va davolash samaradorligi yuqori bo'ladi. Bu esa klinik epidemiologiya yordamida xavf guruhlarini aniqlash mumkinligini ko'rsatadi.

Ortodontik patologiyalar ham epidemiologik jihatdan keng tarqalgan muammolar qatoriga kiradi. Bolalar orasida noto'g'ri tishlash, jag' rivojlanishidagi buzilishlar va tish qatorining deformatsiyalari ko'p uchraydi. Epidemiologik kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, erta profilaktik ko'riklar o'tkazilgan hollarda ushbu muammolarni oldini olish yoki yengil shaklda davolash mumkin. Shu sababli stomatologiyada bolalar profilaktikasi alohida ahamiyatga ega.

Klinik epidemiologiya stomatologiyada sog'liqni saqlash tizimini rejalashtirishda ham muhim rol o'ynaydi. Statistik ma'lumotlar asosida stomatologik xizmat hajmi, kadrlar soni, profilaktik dasturlar va moddiy resurslar aniqlanadi. Epidemiologik monitoring tizimi yordamida kasalliklar dinamikasi kuzatiladi va zarur choralar belgilanadi. Bu esa sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, muhokama natijalari klinik epidemiologiya va profilaktika fanini stomatologiya amaliyotiga keng joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Ushbu yondashuv kasalliklar tarqalishini kamaytirish, davolash samaradorligini oshirish, iqtisodiy xarajatlarni kamaytirish va aholining stomatologik sog'ligini yaxshilash imkonini beradi. Zamonaviy stomatologiya rivoji profilaktik yo'nalishni kuchaytirish bilan chambarchas bog'liq bo'lib, klinik epidemiologiya bu jarayonning ilmiy asosini tashkil etadi.

Xulosa: Klinik epidemiologiya va profilaktika fanining stomatologiya amaliyotidagi ahamiyatini o'rganish natijalari shuni ko'rsatadiki, zamonaviy stomatologiyada kasalliklarni faqat davolash emas, balki ularning oldini olishga qaratilgan ilmiy asoslangan yondashuv ustuvor ahamiyatga ega. Epidemiologik tadqiqotlar stomatologik kasalliklarning keng tarqalganligini, ularning rivojlanishida ko'plab biologik, ijtimoiy va gigiyenik omillar ishtirok etishini hamda profilaktika choralarini to'g'ri tashkil etish zarurligini tasdiqlaydi. Tish kariesi, parodontal kasalliklar, og'iz bo'shlig'i shilliq qavati patologiyalari va ortodontik buzilishlar aholining katta qismida uchrashi stomatologiyada profilaktik yo'nalishni kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Klinik epidemiologiya yordamida kasalliklarning tarqalish darajasi, xavf omillari, yosh va ijtimoiy guruhlar bo'yicha farqlari aniqlanadi hamda shu asosda samarali profilaktik dasturlar ishlab chiqiladi. Profilaktikaning birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi bosqichlarini to'g'ri tashkil etish stomatologik kasalliklar sonini kamaytirish, davolash samaradorligini oshirish va asoratlarning oldini olish imkonini beradi. Ommaviy profilaktika, gigiyenik tarbiya, fluor preparatlari qo'llash, muntazam stomatologik ko'riklar va

epidemiologik monitoring stomatologik sog'liqni saqlash tizimining asosiy yo'nalishlari hisoblanadi. Shunday qilib, klinik epidemiologiya va profilaktika fanini stomatologiya amaliyotiga keng joriy etish aholining stomatologik sog'ligini yaxshilash, kasalliklar tarqalishini kamaytirish va sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Burt, B. A., & Eklund, S. A. (2013). Dentistry, Dental Practice, and the Community. Elsevier.
2. Carranza, F. A., Newman, M. G., & Takei, H. (2015). Clinical Periodontology. Saunders.
3. Fejerskov, O., & Kidd, E. (2015). Dental Caries: The Disease and Its Clinical Management. Wiley Blackwell.
4. Petersen, P. E. (2014). Global oral health status report. World Health Organization.
5. Pine, C. (2012). Community Oral Health. Wright.
6. Rose, G. (2008). Strategy of Preventive Medicine. Oxford University Press.
7. Sackett, D. L. (2011). Clinical Epidemiology: A Basic Science for Clinical Medicine. Lippincott.
8. Last, J. M. (2007). A Dictionary of Epidemiology. Oxford University Press.
9. Murray, C. J. (2012). Global Health Statistics. Harvard University Press.
10. WHO. (2016). Oral health surveys: basic methods. World Health Organization.
11. Daly, B., Watt, R., Batchelor, P., & Treasure, E. (2013). Essential Dental Public Health. Oxford.
12. Newman, M., Takei, H., Klokkevold, P. (2018). Carranza's Clinical Periodontology. Elsevier.
13. Axelsson, P. (2000). Preventive Materials, Methods, and Programs. Quintessence.
14. Sheiham, A., & Watt, R. (2000). The Common Risk Factor Approach. Community Dentistry.
15. Baelum, V., & Lopez, R. (2013). Periodontal Epidemiology. Wiley.
16. Glick, M. (2015). Burket's Oral Medicine. PMPH.
17. Mount, G., & Hume, W. (2005). Preservation and Restoration of Tooth Structure.
18. Cohen, S., & Hargreaves, K. (2011). Pathways of the Pulp. Mosby.
19. Pinkham, J. (2013). Pediatric Dentistry. Elsevier.
20. Proffit, W. (2014). Contemporary Orthodontics. Mosby.